

Könyvtár: veled vagy nélküled?

Józsa Katalin

2016. 11.01.

Konzulens: Vannay Miklós DLA

Kortárs építészetelmélet szekció

Tartalom

Előszó	2
Az egyetem és az épület bemutatása	4
Tanulás tere	16
Relaxáció fontossága	19
Hatékony keresés	20
Bezárt tudomány	21
Zárszó	22
Felhasznált irodalom	23
Képek leltára	25

Előszó

Az elmúlt évtizedekben a könyvtárak jövőjéről való elmélkedés aktuálisabbá vált, mint valaha. Ezt jól érzékeltetheti az említett időszakból válogatott néhány publikáció, a teljesség igénye nélkül. Az elektronikus média - televízió, rádió - elterjedése inspirálta *Marshall McLuhant* 1962-ben "*A Gutenberg-galaxis*"¹ című mű megírására, melyben egyértelműen megjósolta a könyvek és a papírmédia halálát. Mégis pusztán Magyarországra fókuszálva érdekes tendenciákra lehetünk figyelmesek. A *Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése* nyilvánosságra hozott adatai² alapján 2008-ig a megelőző tíz évben folyamatosan növekedett a könyvforgalom hazánkban, míg a gazdasági válság ezt a területet is elérte és megkezdődött a könyvek keresletének csökkenése. Ebből a 2013-as év jelentette a kiutat, amikor újból megjött a könyvek vásárlása iránti kedv és ez a hangulat a mai napig töretlen. Míg a könyvkereskedelem főleg a magángyűjtemények gyarapodásának ütemét írja le, addig a könyvtár kulturális szerepe miatt a lakosság művelődés iránti vágyának helyszíne.

A könyvtár intézményének létjogosultsága véleményem szerint nem kérdéses, amit jól illusztrál *Nyíri Kristóf* a "*Hálózat és tudásegész*" című előadásában³ elhangzott állítása, miszerint a könyvtárban, illetve a könyvekben történő kutatást nem tudja helyettesíteni a világhálón való böngészés. A könyv fizikai megjelenésével és használatával olyan módon segíti a tudományos munka eredményességét, amelyet az internet nem képes biztosítani.

Nem kérdéses tehát, hogy könyvekre, illetve könyvtárra szükség van, viszont sokáig nem rajzolódott ki egyértelműen a jövőkép. Ezért szerte a világon, Amerikától Ázsiáig számos kezdeményezés, pályázat, publikáció foglalkozott azzal, hogy mi lesz a könyvtárak sorsa?, hogy néz ki a jövő könyvtára? *Antall Józsefet* követő *Magyar László András*, orvostörténeti könyvtár vezető szerint⁴ az egyetemi könyvtáraknak, illetve a könyveknek befellegzett. Érveléséből kiderült, hogy elődje idejében a könyvtárba járásnak hagyománya, vagyis inkább kultúrája volt, míg saját vezetősége alatt aggasztó folyamatot fedezett fel, mely szerinte egyenes út a tudományos könyvtárak bezárásához. Ez a kijelentés szerintem nem igaz, melyet mi sem támaszt alá jobban, mint *Matt Pickles*, az Oxford University cikkírójának publikációja⁵, melyben több ízben kifejti, hogy minek köszönhető az, hogy egyetem nemrég felújított könyvtára, a *Bodleian Könyvtár* látogatóinak száma napról napra gyarapodik. A

¹ *Marshall McLuhan: Gutenberg-galaxis*, Bp., 2001.

² *Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése* honlap, www.mkke.hu/konyvforgalom

³ *Nyíri Kristóf: Hálózat és tudásegész*, A század szellemi körképe c. kötetben, Pécs, 1995.

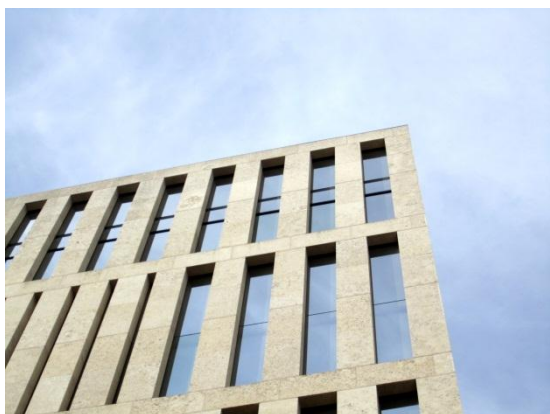
⁴ *Nagy József: MLA: Mi a fontosabb, az orgazmus vagy a táplálék?*, www.24.hu, 2016.

⁵ *Matt Pickles: How do you design the library of the future?*, www.medium.com/@Oxford_University, 2015.

leghatásosabb módja a népszerűsítésnek egyrészt a szociális média adta lehetőségeket kiaknázva a könyvtár birtokában lévő ritka műalkotások és könyvek bemutatása a világhálón, másrészt egy múzeumhelyiség kialakításával ezen művek testközelből való megtapasztalása számos látogató könyvtárba járási kedvét fokozta.

Rebecca Fishman Lipsey összefoglalójából⁶ kiderül, hogy egy miami-i közösségi tervezésben a szociális média adta lehetőségeket kiaknázva összegyűjtöttek több száz ötletet az új közösségi könyvtár épületét illetően és konklúzióképpen azt állapították meg, hogy az emberek meglepően felelősségteljesen viszonyulnak a projekthez.

Úgy érzem hazánkba nem érkezett el a változásra való nyitottság szele, ezért dolgozatomban először is szeretném ismertetni röviden azt, hogy miért szükségeszerű a klasszikus könyvtárak térstruktúrája helyett máshova helyezve a hangsúlyt egy olvasóbarátabb légkör megteremtése a technológiai infrastruktúra biztosítása mellett. A fókuszban az egyetemi könyvtárak helyzete áll.

1|Jacob und Wilhelm Grimm Zentrum

A későbbi gondolkodáshoz segítségül hívom a *Humboldt Egyetem* könyvtárát, a *Jacob und Wilhelm Grimm Zentrum* épületét, melyet volt szerencsém meglátogatni. Az épület a maga konzervatív formavilágával, klasszikus működésével a hagyományos könyvtárak modern megfelelőjeként viselkedik, ezáltal tökéletesen alkalmas azok képviselésére. Az épületet leginkább templomszerűként tudnám jellemezni hatalmas olvasótermével, ízléses belsőépítészettel, úgyhogy összességében a bennem kialakult kép pozitív, de a továbbiakban fény derül az épület erősségeire és gyengeségeire egyaránt.

A céloom tehát nem a klasszikus könyvtárak egyoldalú kritikája, hanem egy vélemény megfogalmazása egyetemi könyvtárak ügyét illetően.

⁶ *Rebecca Fishman Lipsey*: 100 Great Ideas for the Future of Libraries — A New Paradigm for Civic Engagement, www.huffingtonpost.com, 2015.

Az egyetem és az épület bemutatása

Berlin utcáin sétálva ámulattal töltött el egységes arculatának látványa. A monumentális tömegek nagyvonalúan konzervatív miliót sugároztak. Ennek oka az volt, hogy a berlini fal lerombolása után módosították az építési szabályzatot, melyben többek között meghatározták a homlokzati nyílások és tömör felületek arányát, továbbá a felhasználható burkolatok listáját. Ebben a több fronton beszabályozott városban kapott helyet Németország legnagyobb és legismertebb egyeteme a *Humboldt-Universität zu Berlin*.

2 Az egyetem első épülete, Mitte kampusz

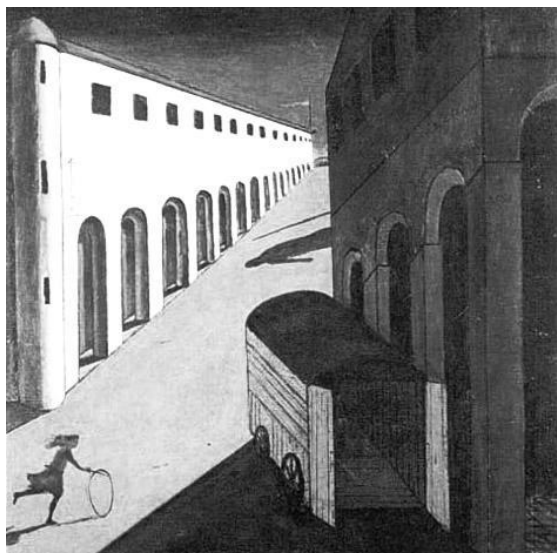
könyvtára. Addig a *Királyi Könyvtár* látta el szellemi tartalékkal a hallgatókat. A leltár folyamatos növekedése és az épületállomány romlása miatt többszöri költözésre volt ítélve a könyvtár. Kezdetben anyagi megszorítások, majd a náci hatalom alatt könyvégetések és bombarobbanások gyötörték a könyvtárat s annak készletét. Hányatott sorsa után megkönnyebbülést jelentett, amikor a 12 fiókkönyvtárra szétaprózódott állományt újra egyesítették a *Max Dudler* tervei alapján megépült Jacob und Wilhem Grimm Zentrum 2009. évi átadásakor.

Alapításakor, 1810-ben évente 256 diák kezdte tanulmányait az intézményben, és már akkor is kiemelt figyelmet kapott az egyetemen az oktatás mellett a kutatói munka, s ezeknek párhuzamba hozatala, ötvözése. Jelenleg 9 kar működik az egyetemen, ahol 34.214 hallgató folytatja tanulmányait.

Az egyetem alapítása után huszonegy évvel alapították meg az első, az iskola nevéhez köthető könyvtárt. Az anyaintézményhez hasonló módon megelőzte korát, hiszen ez volt az ország első egyetemi

3 Olvasóterem a Dorotheenstraße 9. szám alatt, 1874

4 tipológiai igazodás illusztrációja

75 millió eurós költséggel járt. Az építész különösen alkalmasnak bizonyult a feladatra, hiszen épületét a későbbiekben összesen hat építészeti díjjal illették.

Az épület megértéséhez elengedhetetlen, hogy megismerjük alkotóját Max Dudlert. A svájci építész nyelvezetére jellemző a minimalizmus ötvözése a klasszikus racionalizmussal. Kiemelt figyelemmel nyúl az elmúlt korok építészetéhez, fontos számára a kulturális folytonosság és a tipológiai illeszkedés a történelmi városi környezethez. Ennek eszköze többek között a saját maga által meghatározott szabályrendszer, melyet többnyire az óvárosi közeg inspirál. Számára az épület egy magától értetődő absztrakt szobor, melyet az egyszerű formálás tesz emlékezetessé.

Az építész számos könyvtár tervezésében vett részt, ebből kifolyólag a Grimm Centrum egyértelmű elődje egy korábbi münsteri munkája, a *Diocesan Könyvtár*. Munkásságában a berlini könyvtár számít az első emblemikus alkotásának. Ez volt az első olyan nagyobb beruházás, melyen sikerült a “dudleri világot” egészében megmutatnia. Max Dudler irodája 2004-ben nyerte meg a pályázatot, melyen 279 építész vett részt. A könyvtár megépítése közel

5 Max Dudler (1949-)

6 Diocesan Könyvtár, Münster, 2002-2005

A Grimm Centrum kialakításának rendezettsége, szabályok szerinti viselkedése emlékeztet engem a könyv szerkesztettségére. Ahogyan a szó, mondat, bekezdés, fejezet hierarchikusan következik a másikból, ugyanolyan átgondoltságok vélek felfedezni a könyvtár tereitől kezdve a részletkialakítás szintjéig.

Berlin térképén való elhelyezkedését vizsgálva látható, hogy az egyetem két kampusza, a *Mitte* és a *Nord* kampusz között található. Szerencsés telekválasztása miatt könnyen elérhető mindkét helyszínen tartózkodók számára.

A beépítésből adódik, hogy az épület hatalmas méretei ellenére elveszik az utcaképben és a megérkezés emiatt drámai hatású. Ugyan a *Planckstraße* felőli oldalon az épületre tapad egy kisméretű *piazza*, de a környező épületek jellemzően közel helyezkednek el.

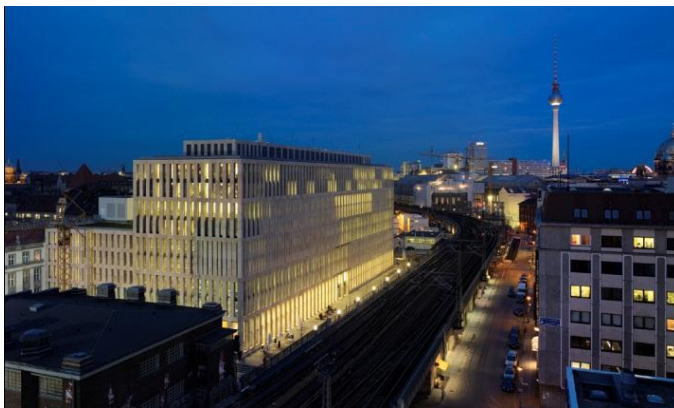

7 Északon a *Nord*, középen a könyvtár, Délen a *Mitte* kampusz látható

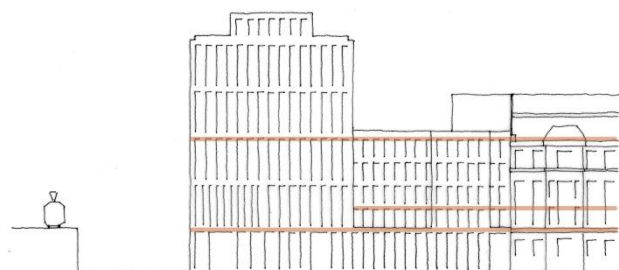
8 Altes Múzeum főhomlokzata

Az épület külső megjelenéséből leolvasható, hogy egy szigorú szabályrendszer alapján épült, melyben a hierarchiai szempontok figyelembevétele hangsúlyos volt. A látvány higgadt eleganciát és konzervativizmust sugároz.

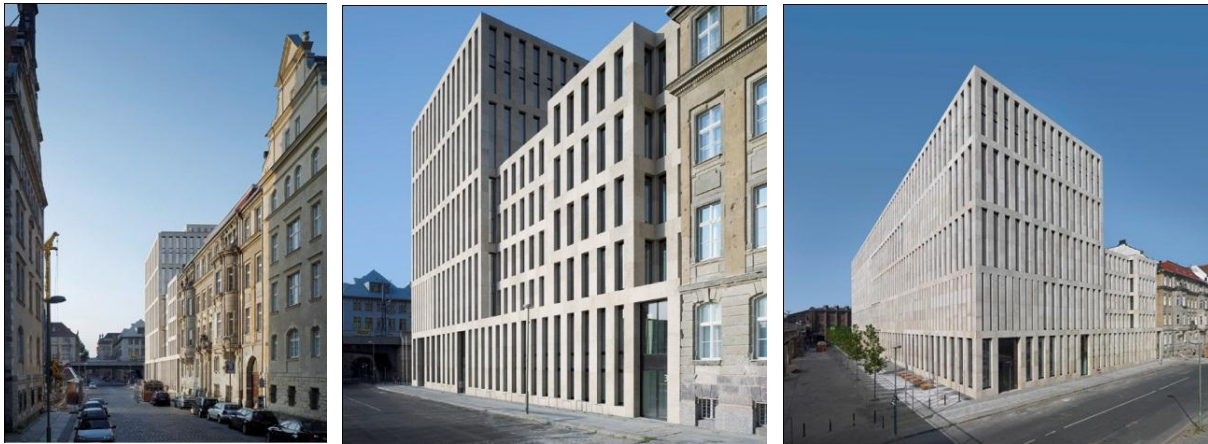
9 A könyvtár távlati képe,előtte az S-Bahn vonala

méterről 38 méterre történő kiemelésével ért el. A másik eszköz a finom illeszkedéshez az, hogy a *Geschwister-Scholl-Straße* és a *Planckstraße* eklektikus épületeinek párkány- és szemöldökmagasságait használta az új épület homlokzatát meghatározó vízszintes osztás alapjául.

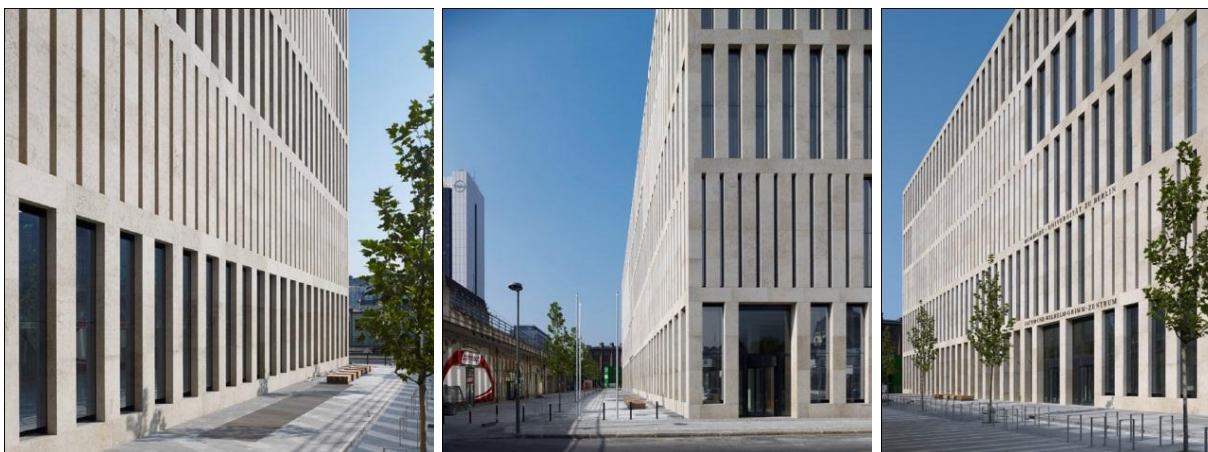
10 Párkánymagasságok illeszkedése a *Geschwister-Scholl-Straße* felőli homlozaton

A monumentális tömb szimmetrikus szerkesztésű, akárcsak Berlin leghíresebb XIX. századi építésének, *Friedrich Schinkel*nek tervei alapján megépült *Altes Múzeum*. A könyvtár egy téglalap alapú test, melynek rövidebbik oldalait zárt sorú beépítés övezi, míg a hosszanti oldalával párhuzamosan fut a *Berlin S-Bahn*, a város gyorsvasút hálózata.

A könyvtár, Dudlerre jellemző módon, érzékenyen illeszkedik az utcaképbe, melyet két eszköz erősít. Az egyik az épületmagasság, azaz a könyvtár a találkozási pontnál nem emelkedik túl a csatlakozó épületek magasságánál. Az építész szándéka az volt, hogy az amúgy lapos berlini látképben felemelje az épületet a középületek átlagos magasságába, melyet a tömeg hosszabbik oldalán 22

11 *Geschwister-Scholl-Straße* felőli homlokzat három nézetben

A fentebb említett hosszanti irányú homlokzati szakasz merőben eltérő hatású, mint a másik kettő. Itt nem volt cél az igazodás, viszont a rendszert, melyet a rövidebbik oldalaknál megfogalmazott, itt ugyanúgy meg tudta valósítani. Az élmény egészen illuzorikus, nincsenek támpontok, a léptéket nem lehet helyesen meghatározni. Az *S-Bahn* közelségéből fakadóan a főhomlokzat előtti tér eléggé szűkös. A fás promenád egyben kültéri rekreációs zónaként működik, melynek területén néhol a Múzeum-szigethez hasonlóan, bazalt burkolat jelenik meg, ezzel erősítve kulturális beágyazódását az épületnek.

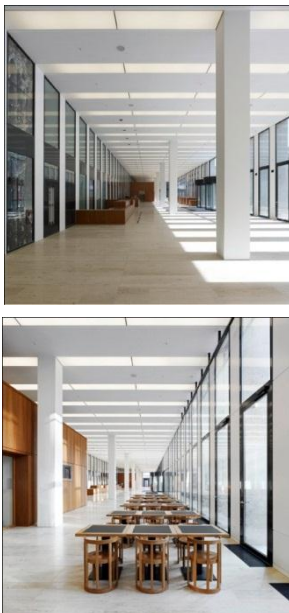
12 A könyvtár főhomlokzata

A spártai homlokzaton fontos elem továbbá a nyílások ritmusa és aránya, melyet a berlini építésügyi jogszabályok és maga az építész által megfogalmazott rendszer definiálnak. A jól látható vízszintes tagolást függőleges, lőrészerű ablakok gazdagítják, melyek különböző mérete különböző hierarchiájú tér jelenlétét sejteti a homlokzat mögött. Az olvasótermek szélesebb, míg a szabadpolcos rendszerű terek keskenyebb nyílásközökkel

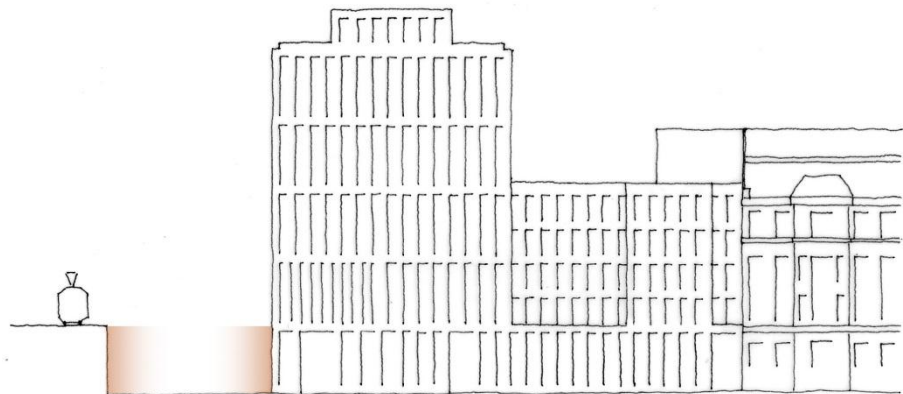
jelennek meg. Az ablakok elrendezése felidézi bennünk a könyvespolcok látványát, ezzel utalva az épület valódi funkciójára. A higgadt eleganciát sugárzó raszterrács juramárványból készült és monolitikus hatású.

13 Lőrészzerű ablakok ritmikája a homlokzaton és belső kép a polcok közül

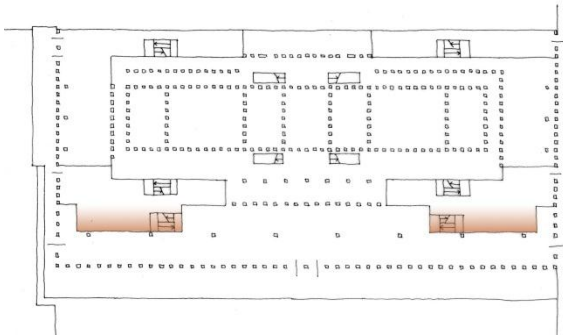
14 Az előcsarnok

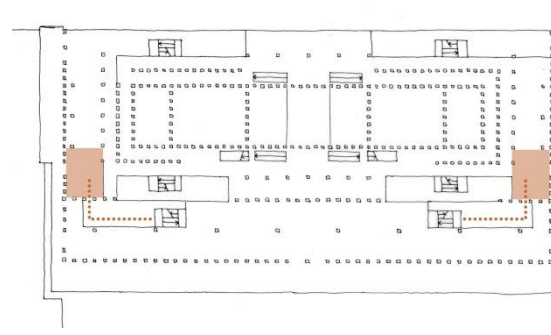
15 S-Bahn szintmagasságának figyelembevétele

A megérkezéskor az első meghatározó élményt a magasztos előcsarnok hangulata nyújtja. A tér belmagassága a helyiséggel párhuzamosan futó vasúti viadukt magasságához igazodik.

A teret gazdagítja két, szimmetrikusan megjelenő dobozszerű, zárt tömeg. Ezek két különálló lépcsőházat, kávézót és ruhatárat rejtenek magukban a földszinten. A lépcsőkön keresztül két számítástechnikai laboratórium érhető el az első emeleten, melyekbe a belépést az előtérből való közvetlen kapcsolat miatt nem lassítja a biztonsági rendszeren történő adminisztráció.

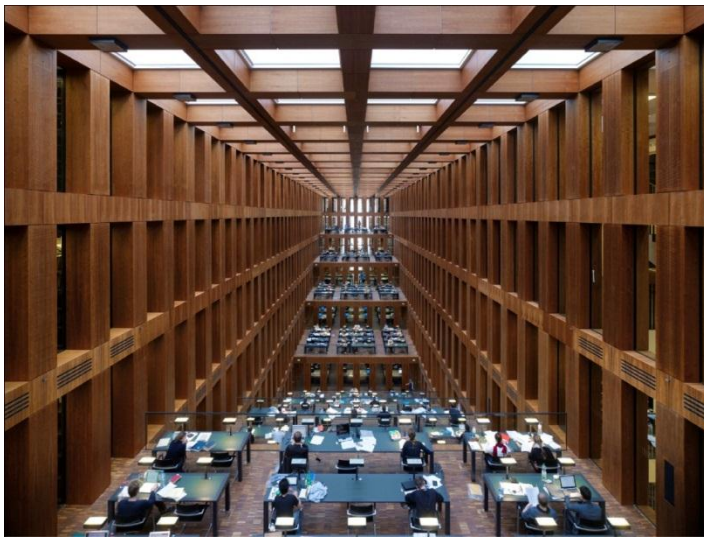

16 Szimmetrikusan elhelyezett „dobozok”

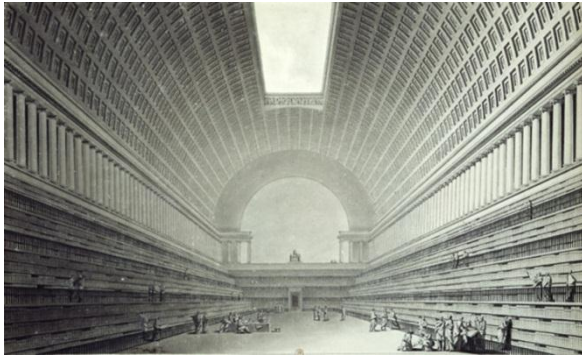
17 Két labor az első emeleten

A könyvtár lelke mégis a templomszerű, lépcsőzetes olvasóterem, mely a *barokk teremkönyvtárak* szellemiségén alapul. Teraszosan rétegződnek a hosszanti tengely mentén a tanulószigetek, melyeken elhelyezett 252 asztal átrendezhető, csoportosítható. A szintmagas dobogók alatt további tanuló szobákat találhatunk, melyek a transzparens térfalaiknak köszönhetően vizuális kapcsolatban állnak a nagyteremmel.

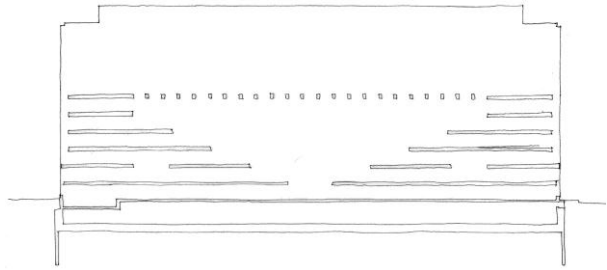

18 Az olvasóterem

É.L. Boullé királyi könyvtár tervének (1785) hatása erősen érződik a Grimm Centrum ezen terének metszetében. Míg Boullé tervében a lépcsőzetesen épített galériák koncentrikus ismétlődése a királyi könyvtár könyvállományának biztosítja a megfelelő mennyiségű tárolási helyet, addig Dudler a tanulás végzésére szolgáló területet bővítette ezzel az építészeti eszközzel.

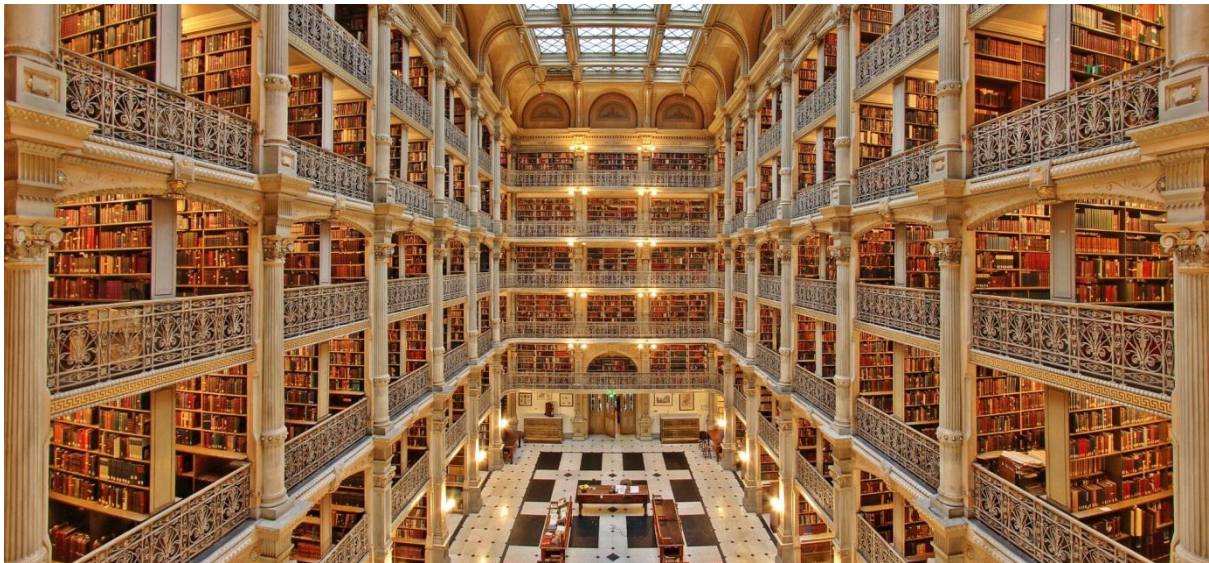

20 É.L. Boullé könyvtárterve

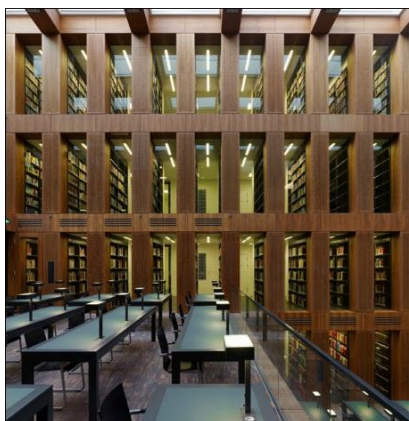

19 A könyvtár metszete az olvasóterem keresztül

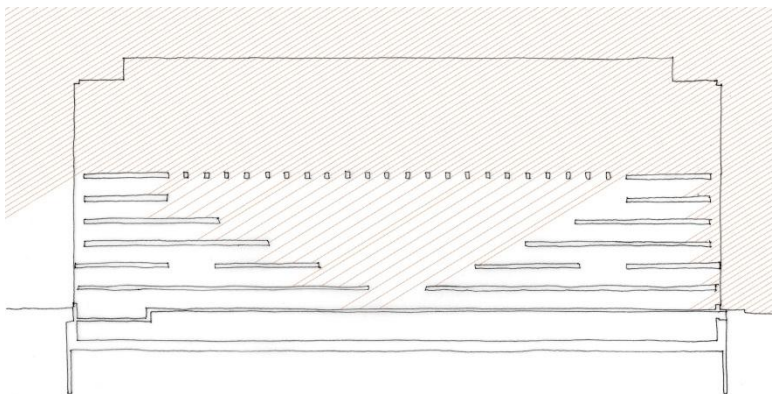
A főhajót galériaszerűen öt szint öleli körbe. A térfal üvegfelületekkel áttört merőleges raszter. Az öt szint és a központi olvasóterem között fellelhető kapcsolat tisztán megjelenik a *Peabody Institut Library* épületében (Baltimore, 1857., ép.: *E.G. Lind*).

21 *Peabody Institut Library*

A hierarchikus gondolkodás az olvasóteremnél is tapasztalható. Max Dudler koncepciójának lelkét a tanulás adta, így ezt a termet helyezte mind fölé. A halk beszélgetés folytatására, találkozók, tárgyalások lebonyolítására alkalmas helyiségek ezáltal kiszorultak a perifériára. Ugyan az építész még magasztosabbá emelte a hangulatot hatalmas felülvilágítók alkalmazásával, viszont a dobogók alatti termek egyetlen természetes fényforrása a nagyterem keresztül beszűrődő napfény, így kiszolgáltatott szerepük még inkább megmutatkozni látszódott.

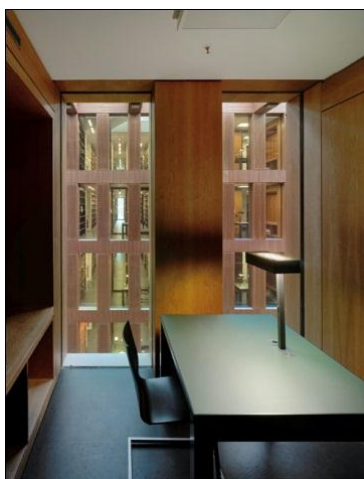

23 Tanuló teraszok

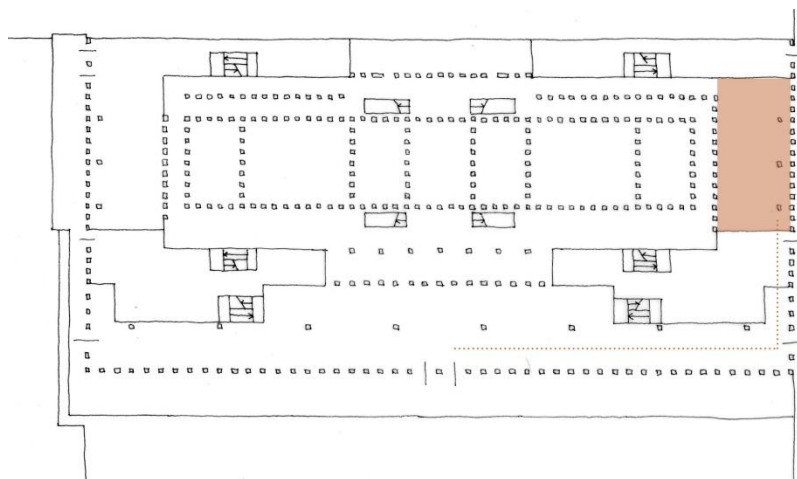

22 Benapozás vizsgálat

Az épületben a legjellemzőbb tevékenység a tanulás, oktatás, illetve a kutatás. Oktatási tevékenység zajlik például a földszinti - szintén az előcsarnokból közvetlenül elérhető – előadóteremben. A könyvtárban lehetőség van a totális elvonulásra, összesen 54 egyéni tanuló szoba várja a hallgatókat. A jelentős méretű digitális jegyzetállományt a fiatalok öt fénymásoló helyiségben tudják kinyomtatni. Tudományos kutatási feladatok végzése a dobogók alatti termekben történik, viszont ezen kívül komoly könyvtudományi kutatás folyik az épület hatodik emelet fölötti területein.

25 Egyéni tanulószoba

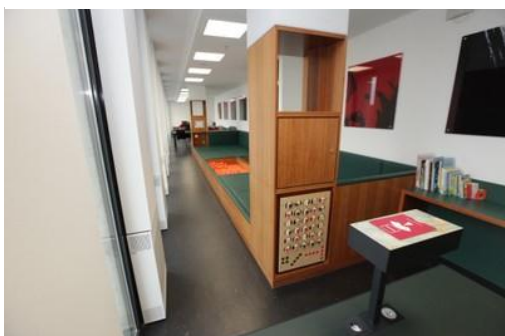
24 Előadó terem helye a földszinten

A könyvtár 1610 férőhelyéből 360 ülőhely rekreációs tevékenység végzésére alkalmas. Egy részük az első emeleti *lounge*-ban található, vannak a hetedik emeleti gyermek foglalkoztató és gyermekkönyvtár részlegén, valamint az épület területén több helyen is találkozhatunk velük.

26 Lounge

A szimmetrikus szerkesztésből következik, hogy a *lounge*-dzsál ellentétes oldalon szintén egy közösségi funkció, mégpedig a központi információs részleg kapott helyet. Látható, hogy amíg ez a helyiség megfelelő méretekkel rendelkezik, addig a szimmetria követése miatt hasonló méretűre tervezett lounge meglehetősen szűkösnek bizonyul.

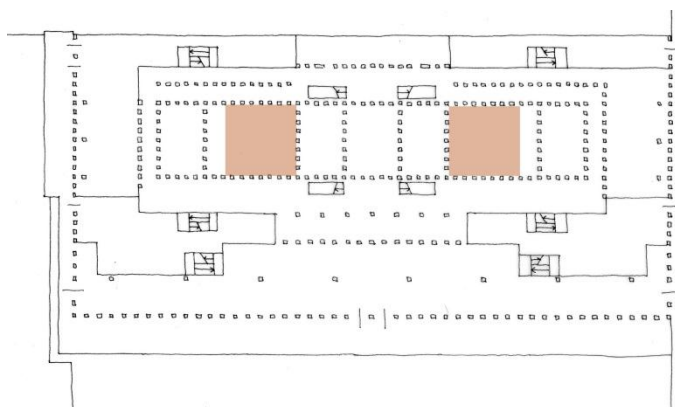

27 Gyermekfoglalkoztató

Max Dudler formához és esztétikumhoz való ragaszkodásának volt köszönhető az a botrány, mely az épület átadása után fél évvel indult. Kiderült, hogy az épület nincsen kellőképpen akadálymentesítve, melynek az építészirodára kirótt pénzbírság lett a következménye. Az átépítések befejezése után azonban 2013-ban „*Acces City Award*” díjban részesítették az épületet

példamutatóan akadálymentes működése miatt.

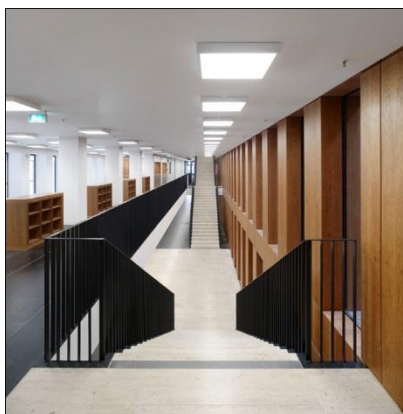
A formálás elsőrendősége miatt további funkcionális kritikák⁷ érték az épületet, többek között az öltözőkabinok számát és helyét illetően. A pinceszinten megtalálható zsákutcászerű folyosóról azt írják, hogy szűkös, nyomasztó hangulatú. A helyzetet súlyosbítja, hogy a szekrények használata kötelező, vagyis a könyvtári részre pusztán

28 Bal oldalon a lounge, job oldalon az információs központ

⁷ Joseph Pearson: The Hipster Library: The Jacob-und-Wilhelm-Grimm-Zentrum, 2012, www.needleberlin.com

íróeszközökkel szabad belépni, és ezt a bejáratnál ellenőrzik is. Állítólag az épület befogadóképességét az öltözők megépítése után növelték, így egy második ruhatár kialakítása vált szükségessé az előcsarnokban.

29 Cseresznyefa furnérozás

A könyvtár belsőépítészete nyugalmat sugároz, melyet nyugodt, méltóságos arányok, visszafogott formavilág és csekély számú szín használatával ért el a tervező. Az építész különböző burkolatokkal érzékeltette a terek hierarchiáját. A kiemelt jelentőségű helyiségekben cseresznyefa furnér látható. Ilyen az előcsarnok, az olvasóterem és az olvasóteremmel közvetlen szomszédos terek. A faburkolat használata a római könyvtárépítészet falfülkébe süllyesztett faszekrényeinek hangulatát hordozza magában. Az anyag látványa több beszámoló⁸ alapján megnyugtatóan hat az ott tanulók számára.

A szabadpolcos rendszerű böngészőtér, mely teljesen körbeöleli az olvasótermet, a barokk angol egyetemi könyvtárakra jellemző kialakításon nyugszik (pl.: *Trinity College könyvtára*, Cambridge, 1676-1684., ép.: *Ser Christopher Wren*), ahol a falsíkra merőlegesen álló polcsoroknak köszönhetően megnövekedett a tárolási felületet.

30 Szabadpolcos rendszer

⁸ Facebook oldal véleményezés: www.facebook.com/pg/grimmzentrum/reviews/
 Instagram „#grimmzentrum” bejegyzés: www.instagram.com/explore/tags/grimmzentrum/
 Isharee „#grimmzentrum” bejegyzés: www.insharee.com/t/grimmzentrum
 Twitter „#grimmzentrum” bejegyzés: www.twitter.com/hashtag/grimmzentrum

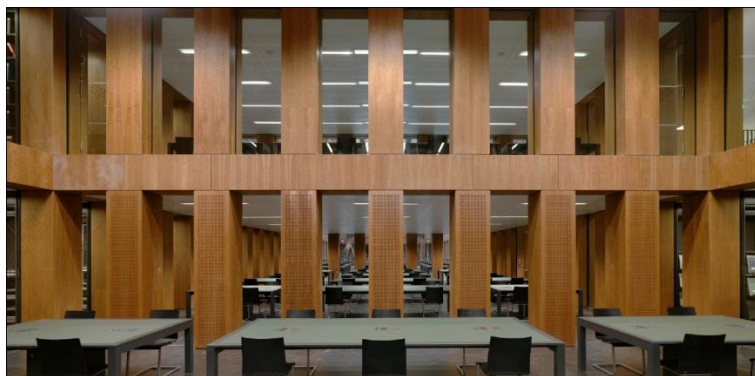
31 Trinity College könyvtára

A padló egységesen csillogó fekete linóleum. Erről utólag kiderült, hogy keménysége miatt túlságosan felhangosítja a léptek zaját. A falakat fehérre vakolták, ezek kívül a tanulóállomások - szabályrendszerbe tökéletesen illeszkedő - bútorozása mélyzöld színű. A rekreációs területeken az ülőfelületek vörös színt kaptak, míg a gyermekfoglalkoztatónál világoszöld berendezés figyelhető meg.

32 Tanuló állomások

Az alaprajzra ránézve megállapítható, hogy az épületben rend uralkodik. A homlokzati ritmika ismétlődik meg bent polcsorokban, majd további pilléreként. A tömör-

33 Transzparencia

nyitott felületek mindig a szabálynak megfelelően váltják egymást, így az épületben teljes átláthatóság valósul meg, látványos a külvilág és a reprezentatív tér párbeszéde. A tervező ezzel az eszközzel a könyvtár nyitott szemléletét mutatja. Ezen kívül a transzparencia - és szimmetria - egyrészt segít a tájékozódásban, másrészt harmonikusan összekapcsolja a tereket.

Tanulás tere

Az ókortól kezdődően a könyvtárak a tanulás színterei. Míg abban a korban a könyvtár helyiségeiben folyt az oktatás, addig ma az egyetemi könyvtárak olvasótermében a számonkérésre való felkészülés, illetve a tudományos munkához szükséges kutatás zajlik.

Viszont mit is jelent a tanulás? A növények passzív alkalmazkodásával és az állatok „biológiai program” szerinti tanulásával (pl.: járnivalóság, vadászat elsajátításával) szemben az ember a valóság megkettőződésével, önmaga számára történő reprezentációk készítésével tanul. A reprezentációkkal később képes műveletek végzésére, saját gondolatok megfogalmazására.

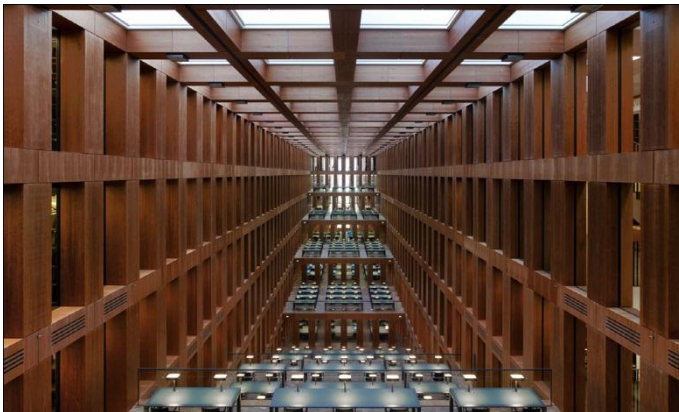
A leképezés előhívásának képessége teszi a művelt embert kevésbé művelt társai elé. *Vajda Zsuzsanna* könyvéből⁹ kiderül, hogy azokat az emlékeket könnyebben elevenítjük fel, melyekhez pozitív érzelmek társulnak. Ezen kívül a hosszú távú memória fejlesztésének egyik módszere a felidézés hatékonyságának javítása. Ez történhet tanulás közben értelmező kérdések feltételével, valamint az ismeret elsajátítás kontextusának felépítésével.

⁹ *Vajda Zsuzsanna*: Lélektankönyv, Bp., 2001.

Előbbi állítások számomra egy olyan környezetet definiálnak, melyben egyrészt ott tanuló egyetemista jól érzi magát, másrészt olyan terek könnyű megközelítését, ahol lehetőség nyílik beszélgetés folytatására, harmadrészt különböző megjelenésű tanulólhelyiségek látogathatók.

Az első állítás, vagyis olyan hely teremtése, ahol az ember jól érzi magát, meglehetősen szubjektív kritérium. A Grimm Centrum látogatók közösségi portálokra megjelent⁸ véleményei alapján a könyvtár higgadt eleganciájával megteremt a koncentrációhoz szükséges légkört. A hallgatók nagy része szereti a templomszerű olvasótermet, elégedettek az építész stílusára jellemző minimalista megjelenéssel.

Ezen kívül a transzparens felületek alkalmazásával megjelenő polcsorok látványa szintén segíti a tanulást. A könyvek jelenlétének fontosságát jól illusztrálja *Evva Amrussal*, a *Kortárs Építész Központ* kurátorával a *10 Éves Ünnepi PechaKucha Est* végén folytatott privát beszélgetésben tett kijelentése, hogy ő „könyvek nélkül a háta mögött képtelen dolgozni”. A könyvek látványa megnyugtatja, a tudást, mely bennük lakozik sajátjának érzi.

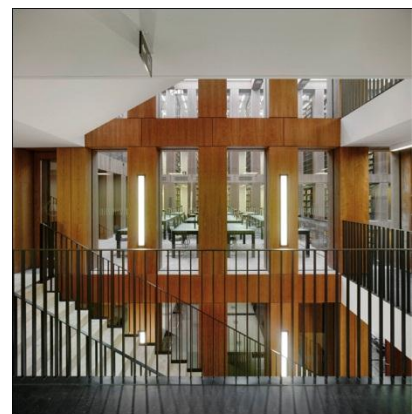

34 Központi olvasóterem

A Grimm Centrum központjában a csöndes helyiség, vagyis az olvasóterem áll, mely az épület szinte minden pontjáról látható. Ez azt eredményezi, hogy az azt körülölelő termek is csendesesen viselkednek, annak ellenére, hogy a terük üveggel van elválasztva a nagyteremtől. Így tehát nem tudnak

teljes mértékben megvalósulni a hangos terek - mint egy kávézó - adta lehetőségek, az ember folyamatosan úgy érzi, hogy csendben kell maradnia. Ez alól felmentést jelent az épület előcsarnoka, melyben kávézó is helyet kapott. Több hallgató által írt blog bejegyzésből⁸ kiderül, hogy ez a hely örvend a legnagyobb népszerűségnek az épületben.

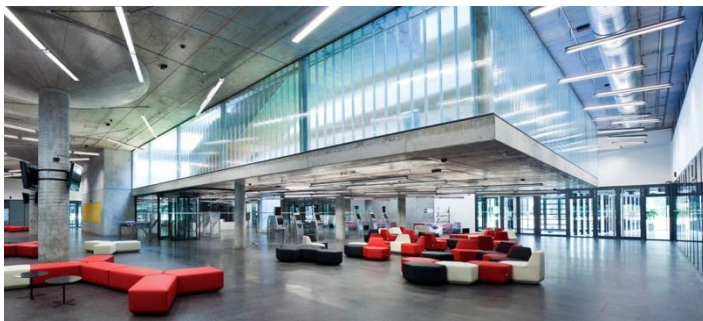
Érdekes megfigyelni továbbá a terek viszonyát. A csöndes helyiség kiemelt helyen, jelentős mérettel uralkodik az épületen, a hangos terek - vagyis a beszélgetésre,

35 Hátterben a nagyterem

kikérdezésre alkalmas helyek - ezzel szemben alárendelt pozícióban, a dobogók alatt helyezkednek el. Tehát a fókuszban a csönd áll és a beszélgetés kisebb helyiségekben, elzárta történik.

A XXI. századi tendenciák ezzel szemben a co-working irányába mutatnak, ezért véleményem szerint szerencsésebb lett volna a hangsúlyok felcserélése. A hangos terek központba helyezése és a csendes helyiségek periférián való biztosítása hatékonyabb munkakörnyezetet eredményezne. Ez a felfogás - hogyha pusztán a közlekedés mint közösségi tevékenység fókuszba helyezésével is, de - megvalósulni látszik a *prágai Országos Műszaki Könyvtár* (2009, *Projektil Architekti*) épületénél, ahol a központi tér lényegében egy aula. Az elmélyült munkavégzésre lehetőség nyílik az épület eldugottabb helyein megtalálható termekben.

36 *prágai Országos Műszaki Könyvtár*

A második állítás az ideális tanulóhelyiségekre vonatkozóan az volt, hogy különböző megjelenésű termek kialakítása a célszerű. Ezt figyelembe véve a Grimm Centrum hátránya szerintem egyhangúságában rejlik. Az ízléses, konzervatív formavilág, a higgadt elegancia nem teremti azt a változatos légkört, melyre szükség lenne egy modern könyvtárban. Ellenpélda lehet erre a kérdésre a *Seinäjoki Public Library* (2012, *JKMM architects*), ahol a felületek izgalmas váltakozásával és a diagonális formálással sokszínű tereket hoztak létre a tervezők.

Relaxáció fontossága

Ezen a ponton szeretnék utalni Winston Churchillre, aki még a II. világháború legsötétebb időszakában is napi szinten tartott délutáni pihenőt, nem többet húsz percnél. Ezzel a rutinnal tudott elméjét frissen tartva megbirkózni a háború okozta hatalmas szellemi terheléssel. Mi hallgatók sem különbözünk Churchilltől, napi szinten küzdünk meg az elének gördülő akadályokkal. Tény, hogy merész állítás az egyetemi tanulmányokat a II. világháború borzalmaihoz hasonlítani, viszont összességében előfordulhat, hogy valaki számára egy zárthelyire való felkészülés hasonló stresszel jár, mint egy ország vezetése.

A Grimm Centrumban az olyan helyek elenyésző mértékben vannak jelen, ahol egy hallgató kikapcsolódhat, tanuláson kívüli tevékenységet végezhet. Arról nem is beszélve, hogy a Churchill idézet alapján szükség lenne a rekreáción túlmenően olyan helyiségekre, ahol akár egy rövid szieszta erejéig ledőlhet az ember. Ilyen terem a Grimm Centrumban nem található.

A Grimm Centrum hátrányai közé sorolnám azt is, hogy állandó túlszűfoaltsága miatt a hallgatók nagy része meg sem próbál bejutni az épületbe. Az egyetem több mint 34.000 tanulója közül összesen 1610 fő befogadására képes a könyvtár. Ilyen kapacitás mellett is az épület átlagos napi látogatottsága 5200 fő. Ezen körülményeknek köszönhető a hallgatói oldalon megfogalmazott néhány negatív kritika⁸ az épület „szűkösségével” kapcsolatban. Véleményem szerint viszont egy egyetemi könyvtárban lennie kell olyan területnek, ahova a hallgatók szeretnek bemenni és nem csupán tanulási szándékkal, hanem akár órák közötti szünet eltöltésére.

Ezzel szemben a *Rolex Learning Center* (2009, SANAA) mindkét említett hátrányt kiküszöbölte szabadon értelmezett olvasó tereivel. A tágas helyiségekben elszórt babzsákok, a természeti környezet közelsége minden szempontból kedvezően hat a hallgatók közérzetére.

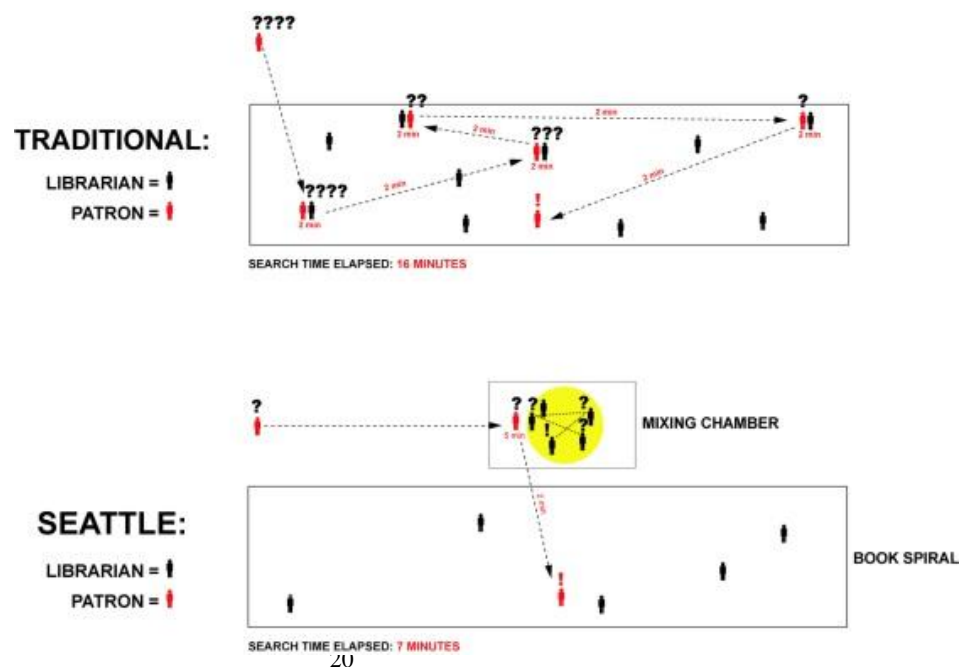

37 Rolex Learning Center

Hatékony keresés

A fentebb említett központi helyen megtalálható információs részleg nélkül a Grimm Centrum nem tudna működni. Egyrészt a könyvkölcsönzés adminisztrációja, másrészt személyes tanácsadás történik itt. Az egyik kritikában⁷ azonban az olvasható, hogy a részleg hatékonysága nem éppen példaértékű. Nagyobb terület igénybevételével a két funkció szétválasztása lett volna célszerűbb. Egyrészt megmaradhatna eredeti helyén a könyvkölcsönző pult, viszont a tér bővületként egy „*mixing chamber*”-t hoztam volna létre.

38 mixing chamber

Ennek a funkciónak az első megvalósult példáját *Seattle-i Központi Könyvtárban* (2004, OMA és LM) láthatjuk. A *mixing chamber* lényege, hogy a könyvtárosok nem egymástól szeparáltak végzik feladataikat, hanem egy térben, ezáltal nő a csoport kollektív tudása és a vendég hamarabb kap választ kérdésére, mintha külön-külön kellett volna megkeresnie a dolgozókat.

Bezárt tudomány

A Humboldt Egyetem könyvtárosai több tekintetben kihasználják a világháló adta lehetőségeket. A könyvtár honlapján interaktív térkép segítségével könnyebben tervezheti meg benntartózkodását a látogató, a folyamatosan bővülő - jelenleg több mint 2400 darabot számláló -, összesen 40 témakört lefedő e-book gyűjtemény online módon elérhető, a Grimm Centrum közösségi oldalai rendszeres frissítés alatt állnak, ezáltal nézettségük feltehetően magas.

Mégis úgy gondolom, a könyvtár nem tudja biztosítani minden szempontból a tudományos munka végzésének feltételeit. Ennek oka, hogy az épület nagy részére a belépés csupán *érvényes* diákigazolvánnyal lehetséges. Ez kizárja annak esélyét, hogy a hallgató a kutatási témájában szakértő külsős - ebben az értelmezésben nem egyetemi nem egyetemi polgári titulussal rendelkező - konzulenssel tarthasson megbeszélést az épületen belül. E mögött, az első olvasatra pusztán működésbéli felvetés mögött felfogásbéli diszharmoniót fedezek fel. Szakmai beszélgetések, viták tökéletes színtere lehetne a Grimm Centrum, mégis zsúfoltságából és vagyonvédelmi okokból következően bezárja ajtait ezelőtt.

39 Raszter és polcok viszonya

Zárszó

Végeredményben a Grimm Centrumról továbbra is pozitív véleményt tudok megfogalmazni. Csekély számú hátrányossága ellenére a könyvtár nagy népszerűségnek örvend, klasszikus megjelenése ellenére beírta magát a XXI. századi modern könyvtárépítészet nagykönyvébe. Formálásának - vagyis Dudler szigorú szabályrendszerének, hierarchikus gondolkodásának, higgadt eleganciájának és megnyugtatóan konzervatív vonalvezetésének – köszönhetően időtlen épületté válik, melyben hallgatók millió fogják churchilli agyafúrtsággal megtanulni választ tudományáguk rejtelseit.

A kérdésre pedig, hogy veled vagy nélküled a válaszom egyértelműen „veled”.

Felhasznált irodalom

- Marshall McLuhan - Guttenberg-galaxis, Trezor Könyvkiadó, 2001, BP
- Várkonyi Nándor - Az írás és a könyv története, Széphalom Könyvműhely, 2001
- Vitruvius - Tíz könyv az építészetéről, Quintus Kiadó, 2009
- Jakó Zsigmond-Radu Manolescu A latin írás története, Európa Könyvkiadó, 1987. BP
- Horst H. Siewert - Inelligencia-tesztek, Trivium Kiadó, 1996
- Vajda Zsuzsanna - Lélektankönyv, Műszaki Kiadó, Bp., 2001
- Vekerdy Tamás - Lélek-jelenlét, Móra Könyvkiadó, 2013
- Nyíri Kristóf - Nyitott tudomány, nyitott oktatás - Internet és interdiszciplinaritás, 2000, http://hunfi.hu/nyiri/OKTK_2000.htm
- Cságoly Ferenc szerk. - Középületek, Terc Kiadó, Bp., 2004
- Andrea, Dúll. A környezetpszichológia alapkérdései: Helyek, tárgyak, viselkedés, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2011.
- Cságoly Ferenc szerk. - Középületek, Terc Kiadó, Bp., 2004
- A könyvtárak története / Alfred Hessel ; [ford. Bárán Dezsőné] - Budapest : Felsőokt. Jegyzetell. soksz., 1959.
- Bruno Latour, „Visualization and Cognition: Thinking with Eyes and Hands“, Knowledge and Society: Studies in the Sociology of Culture Past and Present, Greenwich, CT: JAI Press, 1986
- Libraries: A Design Manual, Nolan Lushington, Wolfgang Rudolf, Liliane Wong, 2015, Birkhäuser
- Marosi Bálint - Dokk1 Mediatér Aarhusban - Schmidt Hammer Lassen, 2015. június 21. www.tarsas2010.blog.hu
- Marosi Bálint – Kis könyvtár – Monterblanc, 2014. december 22. www.tarsas2010.blog.hu
- Lori Zimmer – Open Exchange Combines Social Interaction with Learning Technology for a Library of the Future, 2013. november 1. www.inhabitat.com
- Schmidt Hammer Lassen architects – Ningbo New Library, 2013. december 10. www.archello.com
- Bette-Lee Fox – Year in Architecture 2011: Fireside Chats, 2011. december 15. www.lj.libraryjournal.com
- Seamus Payne – Scholars Library in the Forest, */hiányzik a dátum/* www.thecoolist.com
- Stern Ágnes – 10 extravagáns könyvtárépület, 2014. február 7. www.milesandmeals.cafeblog.hu

- Eric Baldwin – Temples of Knowledge: 8 Unique National Libraries Across the World, 2016. október 14. www.architizer.com
- Marosi Bálint – Könyvesbolt és kávézó – Pozsony, 2012. január 19. www.tarsas2010.blog.hu
- Archdaily – National Technical Library in Prague / Projektil Architekti, 2009. július 31. www.archdaily.com
- Archdaily – Seattle Central Library / OMA + LMN, 2009. február 10. www.archdaily.com
- David Basulto – Rolex Learning Center / SANAA, 2010. február 18. www.archdaily.com
- Archdaily – City Library in Seinäjoki / JKMM Architects, 2013. április 15. www.archdaily.com
- Jacob und Wilhelm Grimm Zentrum www.mimoo.eu
- Konzentriert lesen dürfen www.german-architects.com
- Marosi Bálint – Jacob és Wilhelm Grimm Központ / Max Dudler, 2009, 2014. augusztus 3. www.berlin2010.blog.hu
- Eric Rosencrantz - Reading in Splendour: The new Central Library at Humboldt University in Berlin, 2009. október www.goethe.de
- Humboldt Egyetem Könyvtára, Berlin, www.books2ebooks.eu
- KaLa - Architectural history of the University Library, 2014. október 20. www.bauten.hu-berlin.de
- #grimmzentrum www.twitter.com
- értékelések, Jacob-und-Wilhelm-Grimm-Zentrum, www.facebook.com
- #grimmzentrum www.instagram.com
- #grimmzentrum www.insharee.com
- #jacobundwilhelmgrimmzentrum www.imgrum.net
- Friederike Schröter - Bibliothekswunder mit Macken, 2009. november 11. www.tagesspiegel.de
- Margarete Stokowski - Bibliothek mit Barrieren, 2010. március 15. www.tagesspiegel.de
- Annette Kögel – Volles Haus, 2010. július 20. www.tagesspiegel.de
- Spatial Information Grimm-Zentrum, www.ub.hu-berlin.de
- Johannes Wendland – Andrang auf den Leseterrassen, 2009 november 18. www.fr-online.de
- Plakette für das Jacob-und-Wilhelm-Grimm-Zentrum www.stadtentwicklung.berlin.de
- Jacob-und-Wilhelm-Grimm-Zentrum www.bda-bund.de
- Joseph Pearson - The Hipster Library: The Jacob-und-Wilhelm-Grimm-Zentrum, 2012. www.needleberlin.com

Képek leltára

- A könyvtárról készült képeket Max Dudler irodájától kaptam meg, a képek készítője *Stefan Müller*
 - https://c1.staticflickr.com/7/6050/6402884445_1100385a86_b.jpg
 - http://mediad.publicbroadcasting.net/p/kalw/files/styles/x_large/public/201512/church-ill-and-roosevelt.jpg /itt sem volt fotós../
 - Petra Kende
 - https://familienbuero.hu-berlin.de/de/familienbuero/familienfreundlicher-campus/eltern-kind-zimmer/img-9711.jpg/image_preview
 - Andrea Lhotakova
 - http://proyectoblogspace.com/wp-content/uploads/2013/01/20091222101846_11_REX_Seattle.jpg
 - https://www.museumsinsel-berlin.de/fileadmin/user_upload/zeitreise/altes_museum/gb_am_history_zukunft.jpg
 - <http://images.adsttc.com/media/images/52a1/a2a1/e8e4/4e00/d800/004a/newsletter/51.jpg?1386324636>
 - Matthew Petroff /: <http://www.opodo.co.uk/blog/wp-content/uploads/sites/12/2013/07/peabody-library.jpeg>
 - <https://trinitycollegelibrarycambridge.files.wordpress.com/2016/06/wren-interior-with-busts-visible.jpg>
- a skicceksaját kézzel készültek
- az első és az utolsó fotó saját készítésű, 2015